

5. Директива Європейського Парламенту і Ради про правову охорону комп'ютерних програм № 2009/24/ЄС від 23 квітня 2009 р. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0024:EN:HTML>

6. Симонян Ю. Ю. Удосконалення правової охорони комп'ютерних програм і баз даних. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювілею акад. С. В. Ківалова (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.). Т. 1. С. 493–496.

7. Красноступ Г. Особливості цивільно-правової системи захисту комп'ютерних програм в Україні. *Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні*. 2004. Вип. 9. С. 24–30.

8. Петренко С. А. Правова охорона комп'ютерної програми як об'єкта інтелектуальної власності : шляхи розвитку / С. А. Петренко. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2010/10psavs.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1

9. Дмитришин В. С. Інтелектуальна власність на програмне забезпечення в Україні / В. С. Дмитришин, В. І. Березанська. К. : Вірлен, 2005. С. 26.

Мищенко Ілона Володимирівна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ

Закон України «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон), встановлюючи право кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації та інформації, що становить суспільний інтерес, логічно закріплює і низку гарантій реалізації цього права [1]. Гарантія (від франц. *garantie* – порука, забезпечення) – умови, що забезпечують успіх чого-небудь; зобов'язання в чому-небудь [2, с. 29]. Тобто, спираючись на подане визначення, саме передбачені законом гарантії мають давати впевненість у тому, що надане

людині право (в нашому випадку на доступ до публічної інформації) не залишиться таким лише на папері, а буде здійснено на практиці, реалізовано у передбачений законом спосіб. Це у свою чергу дозволить досягти іншої важливої для демократичної держави і суспільства мети – прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень. Розглянемо кожну зі встановлених Законом гарантій на предмет ефективності забезпечення цього права.

По-перше, законодавець вважає, що право на доступ до публічної інформації гарантується обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом. Наразі право людини на доступ до публічної інформації та кореспондуючий йому обов'язок відповідного суб'єкта цю інформацію надати є нічим іншим, як змістом відповідних інформаційних правовідносин, але ніяк не гарантією. Наявність в законі цього обов'язку сама по собі не гарантує реалізацію права, як не гарантує дотримання цього ж обов'язку. Це радше засіб реалізації права, але ніяк не гарантія.

По-друге, на думку законодавця, визначення розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє, також є гарантією, що зацікавлена особа отримає потрібну йому публічну інформацію. Як і у попередньому випадку, сам факт наявності відповідного підрозділу чи посадової особи, не гарантує реалізацію права, а робить її організацію більш зручною, зрозумілою та чіткою, дає можливість уникнути дублювання повноважень в рамках одного органу. Маючи бажання, надати публічну інформацію запитувачу можна і без спеціальних підрозділів. Тож, вважаємо, що називати наведені вище приписи щодо структурної побудови розпорядників публічної інформації гарантією забезпечення права на доступ до публічної інформації, було би принаймні наївно.

По-третє, максимальне спрощення процедури подання запиту та отримання інформації є наступною гарантією реалізації права на доступ до публічної інформації, виходячи з положень однойменного Закону. Спрощення процедури, на

нашу думку, розширює коло осіб, які можуть скористатися таким правом, тобто звернутися до розпорядника, написавши нескладний запит. Однак таке спрощення жодним чином не гарантує отримання потрібної інформації, не мотивує розпорядника її надати, тобто власне забезпечити реалізацію такого права. Виходячи з логіки законодавця, ті права, реалізація яких є складною (наприклад, право на безоплатну передачу громадянам земельних ділянок із земель державної або комунальної власності відповідно до Земельного кодексу України), є негарантованими?

По-четверте, Законом передбачено доступ до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством. Це положення можна було би вважати за гарантію, якби не фактично безмежні можливості щодо обмеження такого доступу (узяти хоча б актуальні останнім часом випадки, пов'язані з боротьбою із поширенням COVID-19).

По-п'яте, здійснення парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації є однією з реально діючих та ефективних гарантій, на відміну від наведених вище. Так, можна особливо відзначити дієвість контролю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, за допомогою якого усувається велика кількість порушень інформаційних прав людини взагалі та права на доступ до публічної інформації зокрема. Конкретні цифри та показники діяльності зазначено в Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захист прав і свобод людини і громадянина в Україні [3].

По-шосте, юридична відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації, на наш погляд, є другою реальною гарантією забезпечення права на доступ до цієї інформації. Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) у ст. 212–3 «Порушення права на інформацію та права на звернення» визнає протиправним та встановлює конкретні адміністративні стягнення за порушення низки законів, в тому числі й Закону України «Про доступ до публічної інформації» [4]. Разом із тим статистика свідчить про

дуже маленький відсоток посадових осіб – порушників зазначеного Закону, які притягуються до адміністративної відповідальності. Так, щодо порушення положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» протягом 2020 року до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини надійшло 3613 повідомлень про порушення права громадян на доступ до інформації, складено лише 185 протоколів про адміністративні правопорушення за ч. 1 та 2 ст. 212–3 КУпАП [3], і далеко не всі з них піддавалися стягненням.

В переліку гарантій забезпечення права на доступ до публічної інформації чомусь відсутня універсальна та найбільш ефективна гарантія – оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації. Варто відзначити, що Закон не залишив поза увагою цей інструмент, закріпивши його в окремому розділі, однак до і без того скудного переліку гарантій він чомусь не потрапив.

Наостанок висловимо припущення, що далеко не ідеальна ситуація з реалізацією права на доступ до публічної інформації в Україні склалася в тому числі через дуже непереконливі гарантії такого права, над якими законодавцю потрібно ще працювати. Адже вони мають не лише значитися у законодавчому списку гарантій, а реально мотивувати посадових осіб до виконання своїх обов'язків, докладання зусиль задля реалізації цього інформаційного права, причому не важливо, будучи в якості кнута чи пряника.

Джерела:

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

2. Словник української мови : в 11 томах. Т. 2: Г-Ж / ред. тому: П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. Київ : Наук. думка, 1971. 550 с.

3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захист прав і свобод людини і громадянина в Україні. 2020 рік. URL: <https://ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/&page=5> (дата звернення: 06.12.2021).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#top> (дата звернення: 06.12.2021).